

ОБЛІК І ФІНАНСИ

УДК 657:005.591.43

ФАНДРАЙЗИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ (УСТАНОВ): ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Л.О. Кирильєва, Т.А. Наумова, Н.С. Акімова

Розглянуто питання актуалізації операцій фандрайзингової діяльності підприємствами (установами) в умовах поширення соціальних ініціатив в суспільстві. Визначено базові складові фандрайзингової діяльності організаційних структур. Розглянуто організаційні аспекти обліку доходів і витрат фандрайзингової діяльності, а також зроблено рекомендації щодо посилення аналітичності інформації для результативного пошуку та залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Рекомендовано до використання організаційну модель обліку операцій фандрайзингової діяльності підприємств (установ) для формування релевантної інформації.

Ключові слова: фандрайзингова діяльність, фандрайзинг, облік, доходи, витрати, гранти, фінансові ресурси, організація.

FUNDRAISING ACTIVITIES OF ENTERPRISES (INSTITUTIONS): ORGANIZATIONAL AND ACCOUNTING ASPECT

L. Kirilieva, T. Naumova, N. Akimova

The article considers the issue of spreading fundraising operations by enterprises (institutions) in the context of actualization of social initiatives in society. The essence of the concept of "fundraising" is studied, and the economic category is clarified, which will allow to fundamentally organize this type of activity in the implementation of social programs. The basic components of fundraising activities are defined with a view to forming sufficient information support for making decisions on finding and obtaining external financial resources, as well as controlling the centers of responsibility for social projects and initiatives.

It is proved that in today's conditions, fundraising operations of organizational structures become objects of accounting, information about which should be disclosed in internal organizational regulations, in particular, accounting policies. The author emphasizes the need to formulate an accounting policy in terms of fundraising operations in enterprises that receive targeted non-current assets and current resources. The organizational aspects of accounting for income and expenses of fundraising activities in accordance with international and national accounting standards are considered. Recommendations are made to strengthen the analytical

nature of information in terms of the costs of searching for donors to attract external funds and the costs of implementing socially innovative projects to control and make decisions on their optimization based on the experience gained. The list of primary documents related to the receipt of earmarked funds and funds for the implementation of social projects is determined.

In order to generate accounting information on the resources received by types of fundraising in the accounting system of organizational structures, it is proposed to use subaccount 484 "Fundraising" in the context of analytical features by type of assistance. The organizational aspects of accounting for the use of funds for the received current assets for the implementation of social projects are determined. Based on the information needs of the management system of organizational structures, it is recommended to use an organizational model for accounting for fundraising operations of enterprises (institutions) with the allocation of organizational, technical and methodological support. The structured nature of this model will allow building a powerful accounting and analytical service to search for new sources of external resources, establish and maintain communication channels between donors and enterprises-recipients of resources.

Keywords: *fundraising activities, fundraising, accounting, income, expenses, grants, financial resources, organization*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Адаптація суспільства до нових реалій сьогодення, посилення функцій соціальної діяльності на всіх інституційних рівнях, обумовлює поширення добровільних соціальних ініціатив фізичних або юридичних осіб, які активізують пошук та надання фінансових ресурсів для підтримки населення в період воєнного стану або кризових економічних (екологічних) явищ, допомоги сім'ям з індивідуальними труднощами, людям з обмеженими можливостями, лікування людей з тяжкими захворюваннями, реалізації наукових проєктів, впровадження інформаційних технологій. Перераховані соціальні ініціативи, які носять некомерційний характер, здійснюються відповідно до концепції фандрайзінгу, яка сьогодні активно реалізується в Україні переважно шляхом надання грантових коштів небюджетними фондами, цільових внесків громадян, гуманітарної та благодійної допомоги. Ведення фандрайзінгової діяльності суб'єктами господарювання (установами, організаціями) передбачає організацію бухгалтерського обліку витрат на пошук фінансових ресурсів, їх отримання та використання, що забезпечить формування надійного інформаційного сервісу для прийняття рішень. Однак питання класифікації та визнання об'єктів фандрайзінгової діяльності в бухгалтерському обліку, їх документального оформлення та відображення в обліковій системі підприємства мають дискусійний характер та потребують узагальнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам організації фандрайзингової діяльності приділена значна увага з боку дослідників різних наукових шкіл. Даному питанню присвятили свої роботи дослідники: Ю.Г. Бондаренко, М.Я. Гвоздь, М.М. Деліні, І.Й. Кулиняк, І.Я. Круп'як, В.О. Огородник, Н.В. Осадчук та інші. З точки зору бухгалтерського обліку фандрайзингової діяльності, зокрема в частині грантових коштів, зроблено дослідження О.О. Височан, І.В. Жураковською, І.Б. Садовською, К.С. Нагірською, Р.В. Сидоренко. Однак, умови трансформації економіки, посилення функцій соціальної відповідальності, активізація соціальних ініціатив виникає потреба у впровадженні комплексного методичного підходу до організації обліку операцій фандрайзингової діяльності підприємств (установ) для формування потужного інформаційного сервісу прийняття рішень щодо пошуку, отримання та використання зовнішніх коштів для виконання інноваційних та соціальних проєктів.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних положень організації фандрайзингової діяльності та розробці рекомендацій щодо удосконалення бухгалтерського обліку операцій фандрайзингової діяльності підприємств (установ) на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах трансформації ринкової економіки організаційні структури все частіше відчувають брак фінансових, а інколи матеріальних ресурсів, що вимагає активізації їх пошуку у сторонніх організацій чи фондів для здійснення операційної діяльності. У цьому разі ефективним інструментарієм вирішення економічної ситуації стає фандрайзинг (в перекладі з англ. fundraising – фонд і удосконалення стану середовища), що спрямований на пошук, мобілізацію та цільове використання фінансових, матеріальних та нематеріальних ресурсів в процесі реалізації соціально-економічних ініціатив. Досліджуючи теоретичні аспекти означеного тренду сучасності, спостерігається неоднозначність інтерпретації поняття «фандрайзинг» в наукових колах. Так, досліджуючи суть фандрайзингу І.Й. Круп'як Л.Б. Круп'як зазначають, що «фандрайзинг являє собою соціальну технологію формування та розвитку багатовекторного соціального партнерства» [1]. В.О. Огородник поняття «фандрайзинг» визначає як «процес залучення ресурсів (людських, матеріальних, інформаційних тощо) необхідних для реалізації соціально важливого проєкту чи програми» [2]. Також процесного підходу до визначення даної категорії дотримується і М.М. Деліні та зазначає, що «фандрайзинг є процесом отримання зовнішніх коштів на вирішення тієї чи іншої соціальної проблеми, яка існує в суспільстві» [3]. Іншої наукової точки зору щодо

інтерпретації поняття «фандрайзинг» дотримується Н.В. Осадчук та розкриває його сутність як «комунікація, професіоналізм та вміння переконувати інших, що реалії соціально-економічного розвитку територіальної громади, вартує уваги і ресурсної підтримки» [4].

Фандрайзинг розглядають науковці і як окремий вид діяльності, який регулюється інституційними документами та відповідає європейським нормам (Декларацією етичних принципів, Кодексом етики). З цього погляду Г.В. Лещук відзначає фандрайзинг як «пошук ресурсів для підтримки та реалізації соціальних ініціатив, представлених у формі соціальних проєктів» [5]. З наукового погляду А.М. Соколової поняття «фандрайзинг» розглядається як «професійна діяльність щодо мобілізації фінансових та інших ресурсів з різноманітних джерел для реалізації соціально значущих і науково-дослідних неприбуткових проєктів, яка вимагає спеціальних знань та навичок фандрайзера, що можуть вплинути на прийняття позитивного рішення донора» [6]. За визначенням О.В. Уголькової, «краудфандинг це поєднання діяльності суб'єктів краудфандингу, тобто авторів проєкту, донорів (спонсорів) проєкту та краудфандингових посередників, завдяки краудфандинговим платформам та іншим інтернет-ресурсам з метою акумулювання коштів для реалізації інноваційних, бізнес – та соціальних проєктів» [7]. Отже, вважаємо що «фандрайзинг» це діяльність, спрямована на взаємодію організаційних структур (фізичних осіб) з налаштуванням каналів комунікації задля прийняття рішення щодо надання ресурсів донором та їх отримання ініціатором (у матеріальній або нематеріальній формі) задля реалізації екологічних і наукових заходів, а також соціальних ініціатив.

Зазначимо, що характерними ознаками фандрайзингу вважаються:

- зовнішні джерела фінансування;
- застосування фінансових та матеріальних ресурсів, а також та нематеріальних активів;
- строк здійснення операцій відповідно договору;
- реалізація соціальних, науково-дослідних та зелених проєктів.

Виходячи з цього, для відображення фандрайзингової діяльності в інформаційній системі організаційних структур визначено її базові складові для ухвалення рішень щодо залучення коштів та їх використання на соціально-екологічні значущі проєкти та програми (табл. 1).

Таблиця 1– Базові складові фандрайзингової діяльності підприємств (організацій, установ)

Складові фандрайзингу	Елементи
Візія	активний пошук ресурсів в локації зовнішнього середовища для здійснення соціально-екологічних, освітніх та інноваційних проєктів
Суб'єкти	установи, організації та об'єднання (бюджетні, релігійні, благодійні, громадські), партії, фонди
Об'єкти	потенційні донори (фонди, бізнес-структури, окремі особи суспільства)
Принципи	чесність, прозорість, повага, цілісність, емпатія
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> – формування банку ідей для майбутніх програм та проєктів; – вибір каналів комунікації; – пошук та мобілізація зовнішніх коштів для фінансової підтримки проєктів та програм цільового призначення; – аналіз можливих ризиків (економічних, політичних, технологічних) ; – контроль діяльності та оцінка результатів
Види допомоги	<ul style="list-style-type: none"> – цільове державне фінансування; – субсидії; гранти; – гуманітарна допомога; – спонсорська допомога; – благодійні внески; – міжнародна технічна допомога; – пожертвування
Інструменти	<ul style="list-style-type: none"> – ендавмент (цільовий капітал за рахунок добровільних (спонсорських) внесків; – краудсорсинг (пошук персоналу в соціальних мережах; презентація нових ідей (проєктів); добровільні внески на соціальні потреби населення); – краудфандинг (благодійні проєкти, соціальні проєкти, стартапи)
Операції	<ul style="list-style-type: none"> – отримання допомоги (цільових коштів); – використання коштів на проєкти та програми; – повернення коштів донору у разі виникнення залишку
ІТ-технології	соціальні мережі; краудфандингові платформи; портали та сайти фондів.

Джерело: розроблено авторами на основі [1, 3, 4]

Визначені базові складові дозволяють організувати бухгалтерський облік фандрайзингової діяльності для аналізу, планування, контролю, а

також формування інформаційного сервісу ефективного управління діяльністю центрів відповідальності соціальних проєктів та ініціатив.

В умовах сьогодення операції фандрайзингової діяльності організаційних структур стають об'єктами обліку, інформація про які повинна розкриватися у внутрішніх організаційних регламентах, зокрема обліковій політиці. З точки зору організації обліку необхідно в у даному внутрішньому організаційному регламенті означити всі можливі види фінансової та нефінансової допомоги, операції фандрайзингової діяльності (витрати на пошук зовнішнього фінансування, отримання ресурсів для виконання проєктів, використання ресурсів) відповідно чинному законодавству, що призводять до виникнення як доходів, так і витрат. Нормативне регулювання обліку означених операцій відбувається відповідно Податковому Кодексу України, НП(С)БО 15 «Дохід», 16 «Витрати», МСБО 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу» [8–11]. В вітчизняній практиці організації обліку відсутній стандарт, що регулює питання розкриття інформації в фінансовій звітності операцій з фандрайзингу та погоджуємося з науковцями щодо необхідності «приведення до спільного знаменника чинних вимог вітчизняного та міжнародного законодавства» [12]

Пошук зовнішніх фінансових ресурсів для здійснення проєктів та їх здійснення призводить до виникнення витрат фандрайзингової діяльності. За визначенням О.О. Височан та Д. Майковець: «... витрати на фандрайзинг це періодичні комплексні витрати, понесені в процесі організації і здійснення сукупності взаємопов'язаних заходів з пошуку фінансування для реалізації місії та цілей організації і забезпечення її функціонування» [13]. Вважаємо, що поняття «витрати фандрайзингової діяльності» значно ширше і повинно включати також і витрати, пов'язані з виконанням проєктів за їх цільовим призначенням. Для організаційних структур пропонуємо витрати фандрайзингової діяльності відображати в частині витрат операційної діяльності (субрахунок 949 «Інші витрати операційної діяльності») в розрізі аналітичних ознак: 9491 «Витрати на пошук зовнішніх коштів» (витрати на оплату праці фахівців з фандрайзингу, відсоток за користування краудфандинговою платформою, оплата банківських послуг за отриманими цільовими коштами, витрати на сплату ПДВ у разі відмови сплати донора, транспортні витрати) та 9492 «Витрати на виконання проєктів» (витрати на сировину та матеріали, витрати на оплату праці виконавців проєкту, нарахування ЄСВ, накладні витрати тощо). Це дозволить організувати контроль витрат фандрайзингової діяльності та

оптимізувати їх з урахуванням отриманого досвіду в реалізації попередніх проєктах.

З метою формування достатньої інформації про отримані фінансові, матеріальні або нематеріальні ресурси за видами фандрайзингу (цільове державне фінансування, гранти, гуманітарна допомога, спонсорська допомога, міжнародна технічна допомога тощо) пропонуємо в системі бухгалтерського обліку організаційних структур використовувати окремий субрахунок 484 «Фандрайзинг» в розрізі аналітичних ознак за видами допомоги. Однак при цьому необхідно приділяти увагу визначенню справедливої вартості отриманих активів та первинним документам, що супроводжують процес надходження зовнішніх ресурсів.

Всі операції фандрайзингової діяльності підтверджуються юридичними та бухгалтерськими документами. Погоджуємося, що «в системі бухгалтерського обліку через цифровізацію змінюється організація документообороту (за моделлю B2B), який будується у цьому разі за допомогою інформаційних технологій та програм для формування договорів та первинних бухгалтерських документів (електронний документообіг), їх надання особам, що приймають рішення, прискорення обміну даними документів за господарськими операціями» [14]. Підґрунтям для відображення в бухгалтерському обліку отриманих основних засобів, нематеріальних активів слугують такі первинні документи як: акт приймання-передачі (введення в експлуатацію) основних засобів чи нематеріальних активів, накладні. Для обліку оборотних активів за фандрайзингом (матеріалів, сировини, товарів) використовують: товарно-транспортні накладні, акти оцінки справедливої вартості отриманих запасів, розрахункові документи.

Сьогодні для підтримки та розвитку національної економіки як ніколи актуалізуються питання екологізації та реалізація «зелених» проєктів (раціональне природокористування, біодиверсифікація), які підтримуються грантами. Для таких проєктів оцінювати права на земельні ділянки необхідно за справедливою вартістю. Відзначимо, що в цьому випадку отримане право не є нематеріальним активом, а включається до вартості земельних ділянок, що обліковуються на субрахунку 101 «Земельні ділянки».

Отримані зовнішні ресурси організаційною структурою, але ще не використані у межах фандрайзингової діяльності на соціально-значимі проєкти згідно чинному законодавству, доходами не визнаються. В бухгалтерському обліку дохід відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» буде визнаватися за даними операціями в тому періоді, у якому були понесені витрати на заявлені соціальні ініціативи.

Так, фандрайзингова операція в частині використання коштів за одержаними грантами призводить до визнання доходів в системі бухгалтерського обліку та відображається за кредитом рахунку 718 «Дохід від безплатно отриманих оборотних активів», а використання гуманітарної допомоги призводить до необхідності відображення доходу за кредитом рахунку 745 «Інші доходи». У разі отримання зовнішніх ресурсів від донорів для придбання «чистого» транспорту, екологічного обладнання чи техніки, в бухгалтерському обліку організаційної структури-отримувача кошти фандрайзингу визнаються доходи майбутніх періодів (рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів») з послідовним їх розподілом в частині доходів наступних періодів.

Особливе місце в організації фандрайзингової діяльності в інформаційній системі організаційної структури повинно відводитися процесу складання бюджету витрат для проекту чи програми, який обов'язково погоджується донором коштів. Погоджуємося з науковою думкою Садовської І. та Нагірської К, що при складанні бюджетів «переважає правило ефективного використання грантових коштів у повній відповідності із метою, цілями і завданнями, визначеними в заявці і погодженими з донором» [15]. Формування бюджету витрат можна проводити з урахуванням варіативності покриття витрат: за рахунок отриманого гранту; за рахунок власного внеску та отриманого гранту. Бюджети витрат та їх виконання контролюються відповідальною особою за проект та організаціями-донорами з метою запобігання відхилень. В окремих випадках, модифікація бюджету витрат можлива тільки за умов прийняття такого рішення організацією-донором.

Виходячи з інформаційних потреб системи управління організаційних структур пропонуємо використовувати організаційну модель обліку операцій фандрайзингової діяльності підприємств (установ) з виділенням організаційно-технічного та методичного забезпечення (рис. 1).

Структурованість даної моделі дозволить побудувати потужний обліково-аналітичний сервіс для пошуку нових джерел отримання зовнішніх ресурсів, налаштувати та підтримувати канали комунікації між донорами та підприємствами-отримувачами ресурсів.

На розбудову обліку фандрайзингової діяльності впливають процеси цифровізації відповідно до концепції «Індустрія 4.0». З метою реалізації завдань соціальних ініціатив використовуються краудфандингові платформи, соціальні мережі, боти, що дозволяє всім учасникам поширити або отримати своєчасно інформацію про наукові ідеї, стартап-проекти чи програми.

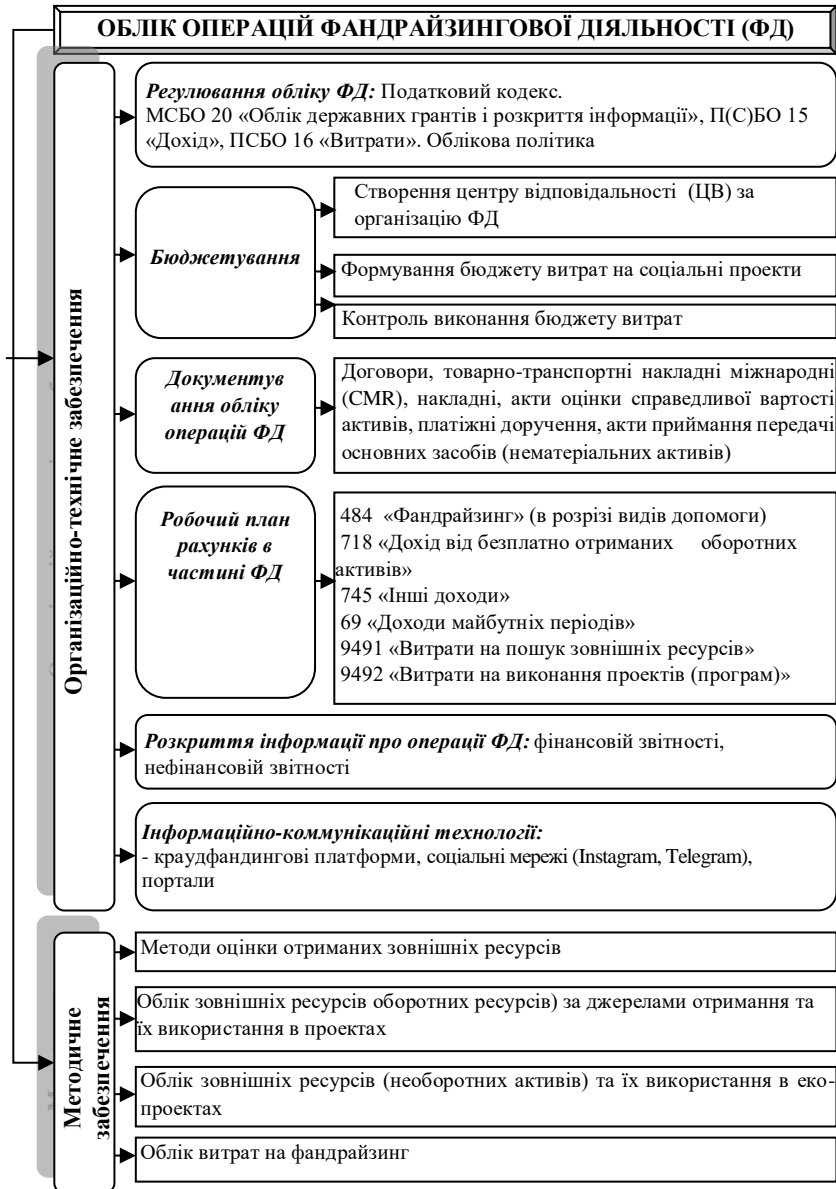

Рис. 1 Організаційна модель обліку операцій фандрайзингової діяльності підприємств (установ), авторська розробка

Значущу роль сьогодні в європейських країнах та в Україні відіграють краудфандингові платформи, функціонування яких здійснюється на «спеціалізованих сайтах, де представлено різні проекти з метою залучення великої кількості людей, які вкладають свої кошти на підтримку ідеї та є гарантами, що кошти будуть використані за призначенням» [16]. Для прийняття рішення щодо обрання краудфандингової платформи потенційні учасники фандрайзингу повинні здійснити аналіз її діяльності в частині обсягів залучених коштів за визначений період, результативність проектів, частота відвідувань, розмір комісійного збору.

Висновки. В умовах активізації соціальної відповідальності та соціальних ініціатив в суспільстві відзначається розвиток краудфандингової діяльності, яка потребує в умовах трансформації економіки чіткої організації бухгалтерського обліку зовнішніх ресурсів для реалізації соціально-інноваційних проектів (програм). Задля цього необхідно дотримуватися вимог не тільки міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, але й положень розробленої облікової політики в частині краудфандингової діяльності підприємства з метою розкриття інформації у формах фінансової та нефінансової звітності.

Проведене дослідження дало змогу обґрунтувати необхідність організації обліку зовнішніх ресурсів (оборотних ресурсів) за джерелами отримання та їх використання на проекти (програми), а також до обліку зовнішніх ресурсів (необоротних активів) та їх використання в еко-проектах. В свою чергу особлива увага повинна бути приділена бухгалтером організації обліку витрат на фандрайзинг в інформаційній системі підприємства. Все вище перераховане дозволить відповідальним особам за реалізацію проекту (програми) отримати своєчасну обліково-аналітичну інформацію для контролю за рухом зовнішніх ресурсів, а також оптимізації витрат фандрайзингової діяльності та прийняття рішень щодо можливості розміщення проектів на краудфандингових платформах.

Список джерел інформації / Reference

1. Круп'як І.Й., Круп'як Л.Б. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7323>
- Krupyak, I.J., Krupyak, L.B. (2019). Osoblyvosti rozvytku fandrajzyngu v Ukraini [Peculiarities of fundraising development in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 10. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7323> [in Ukrainian].

2. Огородник В.О. Фандрайзинг – інструмент активізації соціально-відповідальної взаємодії суб'єктів суспільних відносин. *Економіка і організація управління*. 2014. Вип. 1–2. С. 195–199.

Ogorodnyk, V.O. (2014). Fandrajzyng – instrument aktyvizaciyi socialno-vidpovidalnoyi vzaemodiyi sub'yektiv suspilnyh vidnosyn [Fundraising – activation instrument of socially responsible interaction between subjects of public relations]. *Ekonomika i organizaciya upravlinnya – Economics and management organization*, 1–2, 195–199 [in Ukrainian].

3. Деліні М.М. Фандрайзинг та донорство як інструменти реалізації соціально-економічної відповідальності підприємництва. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 23. С. 75–78.

Dyelini, M.M. (2017). Fandrajzyng ta donorstvo yak instrumenty realizaciyi socialno-ekonomichnoyi vidpovidalnosti pidpryyemnytstva [Fundraising and donor ship as tools for implementation of socio-economic responsibility of entrepreneurship]. *Prychornomorski ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*, 23, 75–78 [in Ukrainian].

4. Осадчук Н.В. Фандрайзинг як інструмент підвищення фінансової спроможності територіальних громад. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. Вип. 6(34). С. 332–343.

Osadchuk, N.V. (2024). Fandrajzyng yak instrument pidvshhennya finansovoyi spromozhnosti terytorianyuh gromad [Fundraising as a tool to increase the financial capacity of local communities]. *Nauka i tekhnika sьогодni – Science and technology today*, 6(34), 332–343 [in Ukrainian].

5. Лещук Г.В. Реалізація соціальних ініціатив засобами інноваційних інформаційних технологій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1. С. 146–148.

Leshhuk, G.V. (2017). Realizaciya socialnyh iniciatyv zasobamy innovacijnyh informacijnyh tehnologij [Implementation of social initiatives through innovative information technologies]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu. Pedagogika. Socialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Pedagogy. Social work*, 1, 146–148 [in Ukrainian].

6. Соколова А.М. Механізм управління фандрайзинговою діяльністю організацій громадянського суспільства: сутність та структура. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Економічні науки*. 2016. № 2. С. 108–115.

Sokolova, A.M. (2016). Mehanizm upravlinnya fandrajzyngovoyu diyalnistyu organizacij gromadyanskogo suspilstva: sutnist ta struktura. [Fundraising management mechanism of civil society organizations: essence and structure]. *Naukovyj visnyk Poltavskogo universytetu ekonomiky i torgivli. Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade. Economic sciences*, 2, 108–115 [in Ukrainian].

7. Уголькова О.З. Ключові елементи системи краудфандингу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2017. № 873. С. 105–110.

Ugolkova, O.Z. (2017). Klyuchovi elementy systemy kraudfandyngu [Key elements of crowd funding system]. *Visnyk Nacionalnogo universytetu «Lvivska politehnika». Problemy ekonomiky ta upravlinnya – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Problems of economics and management*, 873, 105–110 [in Ukrainian].

8. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Podatkoviy kodeks Ukrainy – Tax Code of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16.aspx>.

Polozhennya (standart) buhgalterskogo obliku 16 «Vytraty» [Accounting regulation (standard) 16 "Expenses"]. Retrieved from <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16.aspx>.

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

Polozhennya (standart) buhgalterskogo obliku 15 «Dohid» [Accounting regulation (standard) 15 "Income"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_041

Mizhnarodnyj standart buhgalterskogo obliku 20 «Oblik derzhavnyh grantiv i rozkrytya informaciyi pro derzhavnu dopomogu» [International Accounting Standard 20 "Accounting for State Grants and Disclosure of Information on State Assistance"]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_041

12. Сидоренко Р.В., Жураковська І.В. Облік грантів: впровадження правил обліку за МСФЗ у вітчизняну практику. *Економічний форум*. 2022. № 4. С. 127–135.

Sydorenko, R.V., Zhurakovska, I.V. (2022). Oblik grantiv: vprovadzhennya pravyl obliku za MSFZ u vitchyznyanu praktyku [Grant accounting: implementation of IFRS accounting rules into domestic practice]. *Ekonomichnyj forum – Economic Forum*, 4, 127–135 [in Ukrainian].

13. Височан О., Майковець Д. Облік фінансування діяльності небюджетних неприбуткових організацій. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44.

Vysochan, O., Majkovecz, D. (2022). Oblik finansuvannya diyalnosti nebyudzhethnyh neprybutkovykh organizacij [Accounting of the financing of the activities of non-budget non-profit organizations]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 44 [in Ukrainian].

14. Кирильєва Л., Поливана, Л., Кашена Н., Наумова Т., Акімова Н. Організаційні аспекти формування інформаційно-аналітичного сервісу управління підприємствами торгівлі в період цифровізації. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 3(50). P. 127–138.

Kyrylyeva, L., Polyvana, L., Kashhena, N., Naumova, T., Akimova, N. (2023). Organizacijni aspekty formuvannya informacijno-analitychnogo servisu

upravlinnya pidpryyemstvamy torgivli v period cyfrovizaciyi [Organizational aspects of forming an information and analytical service for the management of trade enterprises in the period of digitalization]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(50), 127–138 [in Ukrainian].

15. Садовська І., Нагірська К. Особливості обліку і оподаткування цільового фінансування в частині грантових коштів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58.

Sadovska, I., Nagirska, K. (2023). Osoblyvosti obliku i opodatkovannya cilovogo finansuvannya v chastyni grantovyh koshtiv [Features of accounting and taxation targeted financing as part of grant funds]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 58 [in Ukrainian].

16. Гвоздь М.Я., Бондаренко Ю.Г., Кулиняк І.Я. Краудфандинг як інструмент залучення коштів для фінансування стартап-проектів: аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 43. С. 131–136.

Gvozd, M.Ya., Bondarenko, Yu.G., Kulynyak, I.Ya. (2020). Kraudfandyng yak instrument zaluchennya koshtiv dlya finansuvannya startup-proyektiv: analiz zarubizhnoho ta vitchyznyanoho dosvidu [Crowdfunding as a tool of attracting startup projects funding: analysis of foreign and domestic experience]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, 43, 131–136 [in Ukrainian].

Кирильєва Людмила Олексіївна, канд. екон. наук, доц., кафедра обліку, аудиту та оподаткування. Державний біотехнологічний університет. E-mail: kirilieva@ukr.net

Kyrylieva Ludmila, PhD in Economics, Assoc. Prof., Department of accounting auditing and taxation, KharkivState Biotechnological University. E-mail: kirilieva@ukr.net

Наумова Тетяна Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., кафедра обліку, аудиту та оподаткування. Державний біотехнологічний університет. E-mail: naumsirik5@gmail.com.

NaumovaTatiana, PhD in Economics, Assoc. Prof., Department of accounting auditing and taxation, KharkivState Biotechnological University. E-mail: naumsirik5@gmail.com.

Акімова Наталія Сергіївна, канд. екон. наук, професор, кафедра обліку, аудиту та оподаткування. Державний біотехнологічний університет. E-mail: akimovans@ukr.net

Akimova Nataliia, PhD in Economics, Professor, Department of accounting auditing and taxation, KharkivState Biotechnological University. E-mail: akimovans@ukr.net

DOI 10.5281/zenodo.14633938